

Orhan Pamuk, 'Masumiyet Müzesi'nin âşıkları Kemal ile Füsün'un hikayesine bu kez romandaki karakterlerden Ayla'nın gözünden bakıyor. İngiliz yönetmen Grant Gee'nin bir filme dönüştürdüğü 'Hatıraların Masumiyeti'ni Orhan Pamuk anlattı

Elif Türkölmez / elifturkolmez@gmail.com

Bu kitabı resim filmler ve hüznün

konularında konuşur gibi yazdım

Fotoğraf: Muhsin AKGÜN

'Kafamdaki İstanbul'u çeksin istedim'

Diyogen, "Yürümek çözer" der. Siz de bunu bilmenin mutluluğunu yaşayan biri gibi görünüyorsunuz. Filmde ve kitapta da yürüyor, hatırlıyor, anlatıyorsunuz. Neden yürüyorsunuz? Burada cevap olarak size, kitap için yazdığım önsözden bir şey okuyabilir miyim? Önce Londra'da Grant ile buluşup uzun uzun konuştuk. Sonra da İstanbul'da birlikte uzun uzun yürüdük. İlk başta Grant mi bana "Senin için İstanbul'da özel bir yer varsa göster misin" dedi, ben mi ona "Bazı yerleri göstereyim" dedim, hatırlıyorum. Belki de belirli bir yere gitme gibi bir amacımız yoktu da yürüye yürüye şehirle ilgili bir duyguyu keşfetmeye çalışıyorduk. (...) Ve uzun uzun yürüdük. O yürüyüşler sırasında arada bir dönüp onun suratına bakardım acaba benim gibi hissediyor mu, kitaplanımda hissettiğim şeylerin bunlar olduğunu anlıyor mu falan gibi hissedirdim. Benim kafamdaki İstanbul'u

çeksin istedim. Daha o böyle bir film yapmak istediğini söylediğinde onun yapacağı filmle ilgili ben fantezilere kapıldım. Hem konusu ben olduğum için, bir şekilde resmedilmemi istediğim için, hem de kafamda çok net belirlenmiş İstanbul hayalleri olduğu için. Ama Grant Gee'nin makul, kişilik sahibi bir yönetmen olduğunu biliyordum. Bir yere kadar ona ben bir şeyler gösterebilirim. Ne yapacağına söyleyemem. Buna hakkım yok ama bazen ne yapmaması gerektiğini, bunun benim dünyama uymadığını söyledim. **Yıllardır korumaya dolaşıyorsunuz. Bunaldığınız oluyor mu?** Dokuz yıldır var. Artık alıştım, hatta arkadaşım. İlk başta özgürlüğüm kısıtlandı diye şikayetçiydim ama şimdi o bana özgürlük veriyor. Özel mülk olduğu için giremediğim bir avluya, bir arka sokağa, tehlikeli işlerin döndüğü bir mahalleyle korumadan dolayı girebilirim.

Orhan Pamuk, "Masumiyet Müzesi'nin tutkulu âşıkları Kemal ile Füsün'un trajik hikayesine romandaki karakterlerden biri olan Ayla'nın gözünden yeniden baktığı bir kitap kaleme aldı. Ayla'nın hikayesi için yazdığı metinlere, İstanbul ve Pamuk hakkında bir film çeken İngiliz yönetmen Grant Gee'nin kamerası da eşlik etti ve ortaya 'Hatıraların Masumiyeti' çıktı. 'Masumiyet Müzesi'nin dış cephesiyle aynı acı bordo renkte bir kapağa sahip, incecek, fotoğrafı bir kitap bu. 'Masumiyet Müzesi' projesinin son halkası. Orhan Pamuk'la yeni kitabını konuşmak üzere buluştuk. O, kendi elleriyle hazırladığı bir fincan bergamot kokulu çayı bana kibarca ikram ettikten sonra büyük bir coşku ve heyecanla anlatmaya başladı. Ben de o büyüleyici kitap

Orhan Pamuk
Yapı Kredi Yayınları
124 sayfa

yığınları, el yazısı notları ve içi kalem dolu kavanozların arkasından onu dinledim. **'Masumiyet Müzesi' 2008'de yayımlandı. Şimdi bu kitapta, tüm karakterler ve olaylar hakkında yeniden düşünürsünüz. Kitaplar bitince bitince mi? Yoksa yazarlar eskiden tanıdığı bu karakterler yeniden ve yeniden dönmek mi ister?** Yazarıma göre değişir. Sessiz Ev'i bitirdiğim zaman, o kahramanımın, Hasan'ın, mutlaka bir ikinci cildini yazacağımı düşünmüştüm. Yazmadım. 'Masumiyet Müzesi' romanında küçük bir kahramana geri dönüp, olayları ve şeyleri bu kahramanın gözünden yeniden yazmamı sebepleri var. 'Masumiyet Müzesi' romanında âşk hikayesi temel olarak 1974 ile 1980'lerin İstanbul'unda geçiyor. Müzede ise 20. yüzyıl insanların kullandıkları eşyalar büyük bir coşku ve heyecanla anlatmaya başladı. Ben de o büyüleyici kitap

'Saf ve Düşünceli Romancı' kitabımda bu konuda yazdım. "Orhan Bey, siz bütün bunları yaşadınız mı" sorusu roman sanatının birbiriyle çelişen iki güçlü yanını içerir bir denktendir. Roman, yani kurgu. Burada olan hiçbir şey gerçek değildir, yazarın kafasından çıkmıştır. Diğer yandan yazarın yaşadığı, gördüğü, duyduğu gerçeklikle ilgilidir, zaten yazar kışkıranlık, âşk gibi duyguları bu kadar inandırıcı bir şekilde anlatmışsa mutlaka yaşamış olmalıdır. O zaman da acaba kendisi mi yaşamıştır diye okur merak eder. Yazar, "Hayir efendim bu bir romandır" derse okur ona inanmaz. Yazar da inanmasını istemez; çünkü inanmazsa, yazar o kadar güzel yazmış ki, yaşamamış olmasına, yalnızca hayale dayanarak bu kadar iyi anlatmışsa imkân yoktur anlamına gelir. Yazarlar "Hayir bu bir roman" der ama okurun yaşamış olduğuna inanmasını ister, çünkü bu inanç yazarın edebi yeteneğine, yazdığı kitaba bir övgüdür. **✓ Dinlerin mekânları vardır, camileri, kiliseleri... Ve bu durum, yani fiziksel mekâna sahip olmaları onları kamusal alanda görünür kılar.** 'Masumiyet Müzesi'nin bir binası olması kitapların arasında onu daha görünür kıldı mı? Müzeler tapınaklar mıdır? Müzeler tapınaklara Masumiyet Müzesi de küçük çaplı bir âşk tapnağı mıdır? Evet, ama müzeler tapınak değildir. Müzeler din dışı, dinin ön planda olmadığı yerlerdir. Vatikan Müzesi bile öyledir. Oraya dini duygular için değil resimlere bakmak için gideriz. Oraya gidenlerin büyük çoğunluğu Katolik bile değil artık. Müzelerle de eşyalarla bakmaya gideriz. Belki eşyalarla tapıyoruz, onların önemini kavriyoruz, onlar sayesinde yaşadığımız hayatları yeni anlamlar veriyoruz ama öte yandan da modern, laik, hümanist bir âlemdeyiz. Eşya ve insan ilişkisi meşgüllü. İnsanın âşk gibi, önemli bir takıntısını aile hayatı üzerinden eşyalarla ilişkisini ilgilendirerek anlatıyoruz. Bunlar edebiyatın,

hızlı ve vahşi betonlaşması, İstanbul'un hüznü eski dokusuyla yeni yüksek binaların yan yana gelişini de görmek istiyordum. Ne yapmalıydık? Kederli âşk hikayemizin temel kahramanları ölmüş, yaşadıkları ev müzeye dönüştürülmüştü. Romanda çok az bir yeri olan ama âşk hikayesini iyi hatırlayan ikinci bir kahramanını olaylardan sonra siyasi nedenlerle İstanbul'dan uzaklaştığımız ve on iki yıl sonra geri dönünce şehri tamamen değişmiş bulunduğunu hayal ettim. Şimdi o da Grant Gee ve benim gibi İstanbul sokaklarında uzun uzun yürüyor ve şehir hatıra, hayat hakkında benim yazmaktan çok zevk aldığım düşünceleri aklından geçiriyordu. Yani bir kahramanım vardı ve olayların sonrasını yazmak istiyordum. İkinci cilti, üçüncü cilt... Keşke öyle yapabileceğim bir romanım olsa, her zaman demisirdim, ama yapmadım. Belki kendimi tekrar etmek istemediğim için. **✓ "Masumiyet Müzesi'ndeki Kemal ben değilim" demek dürümden kaldınız çok zaman. Bu kitapta ise, "Evet aslında ben Kemal'im demek lazım, bir de şöyle göz kırparak" diyorsunuz. Kemal siz misiniz?**

'DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ OLMAYIŞINDAN UTANIYORUM'

İnsan doğup büyüdüğü şehir hep iyi, güzel kalsın istiyor. Şehirlerle kurduklarını duymak ya da ondan utanmak duyguları ne kadar önemlidir? O, şehirden utanmak değildir. Aft olduğunuz kültür, dünya, dönem, sorunların korkunçluğu... Birçok şey sizi utandırır. Eskiden utanmıştığımız şey Türkiye'nin yoksulluğu idi hiç şüphesiz. Çocukluğumda yabancı turist gelince o fakirleri, hamalları, başörtülü kadınları, çiplak ayak gezeneri, niye onları çekiyorsun daha güzel şeyleri çek derlerdi. Bak burada ne güzel köprüler var, tarihi yapılar var, onları çeksene derlerdi. Bu utancı çok iyi tanıyorum, hepimizin paylaştığı bir duygu. Kafamızdakiyle ülke gerçeği uyumsuzdur. Her ne kadar kendimizi ileride güzel olacak diye kandırarak da bir yabancı gelince burada olanları güzel olmadığını hissetmek, bu çesit bir utanç hepimizde vardır. Bu çesit milli utanç, Batı medeniyeti dışında, insanlığından yüzde

80'inde, 90'ında vardır. Yeterince modern, yeterince liberal, yeterince özgürlüğe, yeterince uygar, hoşgörülü ve sanata önem verilmemesine bağlıdır. İstanbul bana hiçbir zaman bu duyguyu vermedi. Şimdi de insan Türkiye'nin dünyadaki siyasi temsilinden, düşünce özgürlüğünün olmayışından, durup dururken gazetecilerin bu kadar kolaylıkla içeri atılıp, gazetelerin bu kadar kolaylıkla hükümetin elinden çıkmasından ve buna karşı da pek bir şey yapılmamasından mesela bugün, utanıyorsam bundan utanıyorum. Ama artık utanıyorum diye eleştiri yapmaktan yajım geçti. Bana kalırsa benim yaşım da ilgili değil, Türkiye o yeri geçti. Sorun 'başkaları ne der' değil, 'biz ne deriz' e dönüştüğü için. Biz istiyoruz düşünce özgürlüğü, Avrupalılar ne diyecek diye değil. Biz istiyoruz demokrasi. Gerçi Demokrasi var ama düşünce özgürlüğü yok. Düşünce özgürlüğü olmayan bir seçim demokrasi var.

sanatın alanları, dini alanlar değil. **✓ Bu kitap Masumiyet Müzesi projesinin yeni bir halkası mı? Ve ileride müzeye ilgili yeni gelişmeler olacak mı?** Grant, filmi yalnızca İstanbul sokakları hakkında değil azıcık da benim bütün eserlerim hakkında yaptı. Bu yüzden de benim bütün eserlerimi bilen arkadaşım Emre Ayvaz benimle bir röportaj yaptı, filmde ve kitapta da o röportajı yayımladık. Ayrıca, Masumiyet Müzesi hakkında, roman hakkında, İstanbul'da yürümek hakkında, eşya toplamak hakkında, şehir ve hatıra hakkında söylemek istediğim şehrin değişmesi hakkında, Proust ve niyet edilmiş hatıra, Aristo ve zaman, ilk ve son cümleler, eşya toplamak, eski filmlerde İstanbul, resim ve hüznün konularında konuşur gibi yazdım. Kitabın bu kısmını önemsiyorum çünkü o kısmı hem

romanı, hem müzeyi, hem bütün projeyi ve aslında benim sanat ve edebiyat görüşümü açıklayan bir metne dönüştü. Evet, bu kitap hem Masumiyet Müzesi projesine bir yeni halka hem de bütün çabamı basit bir şekilde özetleyen bir metin. Ve evet, müzeye yeni vitrinler, sanat eserleri ekleyeceğiz. **✓ Masumiyet Müzesi'nin sekerlendirilmiş bir filmi ya da dizisinin çekilmesine karşı mısınız peki?** İki kez böyle birşey söz konusu oldu. Ama bir noktada braktık çünkü benim senaryo aşamasında kontrol etmem, düzeltmem, değiştirmem, çok ilgilenmem gerekecekti ve bu da çok büyük bir emek olacaktı. Vazgeçtik. Ama hala açığım. Birisi inandırıcı bir biçimde bana gelip işe girebilir bütçeği ayırır ve senaryoyu hazırlarsa, bunun bir dışı olmasına hiç itiraz etmem, ama şimdilik öyle bir şey yok.

'AH AH ESKİ KÖPEK ÇETELERİ KALMADI ARTIK'

İstanbul'un sokak köpekleri hakkında daha evvel de çokça yazdım. Köpekler filmde ve kitapta da bagrolde. İstanbul'un köpeklerinin bir filmi çekilmesi diye düşünürdüm bu bana. Birazcık Grant'in filminde öyle bir hava var ve bunun mümkün olabileceğini bu film gösteriyor. Hafif nostaljiye söyleyeyim, ah ah eski köpek çeteleri kalmadı artık. "Kafamda Bir Tuhaflık"ta bunu çöp tenekelerinin değişmesine bağladım, çünkü Fransız yazar Gerard de Nerval 1850 civarında İstanbul'a

Grant Gee, filminde İstanbul'un sokak köpeklerine de yer veriyor.

geldiğinde o da köpek çetelerinin astığını asan kestiğini kesen iktidarlarına ve özgürlüklerine çok şaşıp. Akıllı ve çeteli biri olduğu için de bunun sebebini geceleri belediye gibi çalıp çöpleri temizlemeleri çetelerinin görünce bir ter basardı, kalbiniz yerinden oynardı. Bunlar şimdi zavallıklar, çok uysal. Grant'in filmi sayesinde İstanbul'un köpeklerinin bir filmde gözükmeye fit olduktan hemen anlaşılıyor.